

УДК [39+80]:378.011.3-057.4(477.83-25)Денисюк І.

Духовна гравітація Івана Денисюка

Леся ГАРАСИМ

Молодший науковий співробітник
філологічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
e-mail: lesia_harasym@ukr.net

У статті на основі цікавого фактажу з особистого та творчого життя розкрито духовний феномен Івана Денисюка – ученого-філолога, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка, якому 12 грудня 2014 р. виповнилося би 90 років від дня народження. Будучи неповторною індивідуальністю та володіючи незмірним коефіцієнтом притягальної сили, він глибоко закарбувався у пам'яті, спогадах і міфах не одної генерації людей. Як і його вчитель М. Возняк, стверджує авторка, І. Денисюк мав високий авторитет і в академічному середовищі, і серед молоді – студентів та аспірантів, які перебували під благодатним впливом чарівного поля життєствердної енергії та мудрості свого Професора.

Ключові слова: Професор, Іван Денисюк, авторитет, пам'ять, учитель, університет, учень.

Мемуарну канву для цієї статті було вибрано зовсім випадково. Роздмухала “у серці жар” ідея, блискачковим розрядом народжена у трикутнику “філологічний факультет – Інститут франкознавства – навчальний телерадіоцентр”, результатом якої мала стати невеличка “відеоскладанка” про життя і діяльність Івана Овксентійовича Денисюка. Завдячуючи багаторічній “незримій зримості” доброго професорового друга Юрія Чабана – завідувача навчального телерадіоцентру, який зумів зібрати безцінний архів відеоматеріалів, а також завдяки професійності режисера Андрія Стаськіва п'ятнадцятихвилинний відеколаж заіскрив у душах учнів І. Денисюка спогадами про доброго, але, часом, із суворим поглядом з-під сивих брів Учителя – рівного, спокійного у мовленні, проте із потужним смисловим зарядом слова співрозмовника, поважного за віком і науковими здобутками, разом із тим завжди молодого духом і думками другом.

“Відходять у забуття цілі генерації людей, у легенді залишаються жити одиниці. Це – неповторні індивідуальності” [3, с. 434]. Чи знав Професор, пишучи спогади про М. Рудницького, що ці рядки міститимуть і пророчий комплімент йому ж самому. Мабуть, із погляду вродженої скромності (як би він цього не заперечував упродовж життя) таки не знав. Проте отой незмірний коефіцієнт притягальної сили І. Денисюка спокушає застосувати при моделюванні його мемуарного образу прецедентну метафору “великого астрального тіла” (згадаймо враження Марка Черемшини від зустрічі з І. Франком), навколо якого вирували планети-студенти, оберталися планети-аспіранти, крутилися планети-доценти та й просто “колотворили” планети-літературолюби.

П'ятнадцять років тому Т. Салига вів із професором, сімдесятип'ятилітнім ювіляром, щирий діалог, у якому уявно писав листа у “шістдесяті” [6, с. 5–8]. Тоді Іван Овксентійович був ще доцентом. Червоне яблуко, що колись, у далеких “дисидентських”, під час лекції випало із професорського портфеля, докотилося й до аудиторії нашого покоління, але уже колячковим рефреном “Зелена, зелена яблунь червоне

ябло зродила...”, естетичний смак якого захопило відкривав нам, студентам-фольклористам, “гурман від поезики” І. Денисюк. Минали роки, змінювалися політичні системи, історико-літературні вектори, а Професор залишався у пам’яті всіх своїх, приблизно шістьдесяти “відпливів та припливів” студентських генерацій, людиною із душею-всесвітом, у якій було сповна простору і для його вчителів (від шкільних до університетських), і для його учнів, часом дуже різних за віком, темпераментом, здібностями, удачею. Уроджений талант І. Денисюка до “естетизації” усього навколишнього, здатність до “одобрення” й “опрекраснення” не завжди комфортної та прихильної до нього дійсності, а також уміння “одухотворити” чи “охудожити”, здавалося би, зовсім “неживі”, “нудні” наукові дослідження дозволили акумулювати роками накопичувані енергетичні позитиви у цілу виховну майстерню із глибокою душевністю, правдивою мудрістю та безпрецедентним гумором.

Щеплений “озеропоклонництвом”, замовлений поліським чаром, І. Денисюк із дитинства любив живу природу та недолюблював мертву, любив учителів, які вчили не списувати, а писати твори, надавав перевагу живописанню “з виобразні”, а не змальовуванню дзбанка чи макітри з натури. Із трепетом згадував своїх заліських учительок, які ще у початковій школі “привчали прислуховуватись із затамованим подихом до тиші, в якій чути було лише туший стукіт дятла й шелест одинокого листочка, що спадав з дерева” [5, с. 327]. Подібна рефлексія, щоправда, поетична, згодом виникне в одного з улюблених професорових поетів, його земляка, В. Лазарука:

Сосни... Папороть... Тінь... Не ламає
 День погожий галузки сухі.
 Тиша!.. Ні! Її не буває –
 Люди бувають глухі.

Навчаючись у різних школах (“початковій” у Заліссі, “повшехній” у Заболотті, Брестській польській гімназії, радянській десятирічці) та з року в рік спостерігаючи, як “на могилі вільшаника на Заболоттівському кладовищі в кутку біля дороги зацвітав куцц шипшини (“вепрички по-заліському”)” [4, с. 348], що символізувало такий зовсім неочікуваний (!) кінець навчального сезону, І. Денисюк згодом, у спогадах, які він написав на прохання учасників гуртка “Рідний край”, дещо із гумором, проте дуже влучно, сформулює основні секрети успішної педагогічної майстерності, інтуїтивно визначені як пріоритетні ще у дитинстві: учителі лютують на уроках, бо не мають хисту пояснювати свій предмет; “страшних” предметів не буває, є ті, на яких “з нудьги дохнуть мухи”; добрим учителем є той, хто намагається “розкрити очі, вуха й душі” учням; учитель не може ображати “людську гідність, яка є і в малій дитині”. Тому, згадуючи своїх учителів, професор ділить шкільні дні на приємні, із шелестом очеретів і розцвітанням лілій, та неприємні, на яких злі вчителі забарвлювали свої предмети у “кольор чорний”. На лекціях Івана Овксентійовича, які відбувалися у яскраво-світлі дні та вигравали усіма можливими веселковими барвами, особливості польського ландшафту доповнювали ще й бойовничі амазонки – “військо дівочькоє”, а також охоронці весільного обряду – Тур-звір та Красна Пані.

Із потужним “замісом” польської екопедагогіки та невимовним бажанням подолати “комплекс недостатності в освіті” [5, с. 332] І. Денисюк вступив до “старовинного львівського всеучилища” – Університету – на філологічний факультет. Аура академічного середовища, яке ще не встигло “посоветитись”, подивляла студента харизмою окремих професорів і родзинками їхньої “методи викладання”: І. Ковалик “нервово, але дуже чітко пояснював глибини й холодини історичної граматики української мови”; М. Онишкевич “спокійно, упевнено і якимось елегантно розгортав епос порівняльної граматики слов’янських мов” та “вимагав вигострювати “лінгвістичне вухо”; лекції І. Свенціцького мали означення як “хаос ерудиції з іскрометними зблисками дотепу”; до прочитання творів у їх мовному оригіна-

лі заохочував професор-“західник”, гроза літературної критики та театральної рецензії М. Рудницький; не терпів “залізобетонних шаблонів” у дослідженнях С. Шаховський і т. д. Студентові Денисюку, у минулому прискіпливому до форми і змісту “викладів” учневі польських шкіл, на противагу “штучній театральності” більше імпонували лекції “монотонні, проте логічно послідовні” [5, с. 334–338]. Уже пізніше, у роки праці у Львівському університеті відносно молодий доцент із переконанням, що “кожен філолог повинен пройти практику у студентському театрі” [2, с. 450], доповнює особисту “педагогічну карту” спочатку ще й спільною зі студентами участю у драмгуртку, вистави якого у часи “відлиг” та “заморозків” мали своєрідну ідеологічну недоторканість, а згодом і роллю сценариста, для якого “найбільшою радістю було спостерігати, як студентки-шипшини і студенти, оті будяки і кактуси, та аспіранти-ледачі песиголовці спалахують на сцені, як цвітом папороті, артистичним талантом” [2, с. 458].

Не могла не залишити “жар у серці” І. Денисюка й академічна школа М. Возняка – одного, вочевидь найвагомішого, із трьох його наукових керівників, який на подив польського абітурієнта-студента-аспіранта продемонстрував несподівану метаморфозу зі сторожа, що “удаче, що він там щось тямить у літературі” [1, с. 383], через Учителя “із суворою батьківською добротою” [1, с. 384] до святого “академіка з легенди”. Моральний і науковий авторитет “пізнього позитивіста” М. Возняка був настільки великим, що його вихованці чи не за особисту образу сприймали стильово і змістово некоректні “безапеляційні принизливі й несправедливі судження” [1, с. 398] навіть знаних і поважаних в академічному середовищі вчених щодо аналізу та оцінки наукової діяльності галицької інтелігенції зокрема. “Наука не може творитися на голому місці. Тут має бути високий ступінь спадковості”, – не втомлювався повторювати Іван Овксентійович, утверджуючи кожним новим витком своїх досліджень принципи наукової традиції та часом, виконуючи роль “медіума” у спілкуванні “одшведших поколінь” із “молодими духами”, про що свідчить особливість композиції численних Професорових статей – своєрідне обрамлення наукового тексту теплим спомином про учителя та великою надією на майбутні звершення учня.

Іван Овксентійович постійно наголошував, що академік М. Возняк навчив його двох речей: у науці – поваги до правди, до фактів, а в повсякденному житті – щирої радості за успіхи своїх учнів. Професор справді “чистослізно” радів разом зі своїми студентами, аспірантами, коли ті набирали правдивих обертів у своїх дослідженнях. Він любив запросити до себе в Інститут франкознавства чи на кафедру, окрім поважного віком вченолоду, ще й повно всіякої “смаркатерії” і між науковими бесідами та дискусіями творити нові міфи, “підліпшуючи” університетське повсякдення, розповідати анекдотичні історії, не цураючись, як справжній фольклорист, часом і пікантних особливостей. Тут “обростали” мудрістю “молоді духи”, “песиголовці” (М. Легкий, Р. Чопик та ін.), ностальгували за колишньою славою “піднебесні парнасівці” (М. Крупач, Р. Крохмальний та ін.), сюди забігали на посиденьки літературознавці з “Гамашівки” (Л. Сенік, Д. Гамаш), тут черговий раз вмивалася “невмивана квадрига” (Я. Гарасим, Р. Голод, В. Галайчук, В. Шпілька), на мудру “бесідойку” приходив і “Василько – пахуче зіллячко” (В. Івашків), тощо.

Щороку, 12 грудня, розпочинався “грудневий пленум”, що відбувався у формі “розколяди” на честь дня народження Професора, на яку збиралися, як у рукавичку, з усіх-усюд його колишні, теперішні учні, колеги, друзі. Для кожного з них Іван Овксентійович мав добре слово та поважне місце у його почесному “постсвятковому” списку, що у майбутньому ставав “підступним” планом-перспектом історій, які розгорталися у неповторних сюжетах із цікавими деталями, інтригуючими поворотами та несподіваними кінцівками. Той, хто “склав іспит” на відкритість, зміг досягнути усі глибини Професорової добродушної “сміхотворчості” на противагу свого зацентрованого “Я”, уже назавжди потрапляв у чарівне поле життєствердної

енергії та мудрості, феноменальність та означення яких ми ще довго будемо із подивом відкривати та пояснювати.

Іван Денисюк – Професор, Дідо-Всевідо, Міфотворець – у пам'яті й долі кожного свого учня залишив срібний присмак поліського озера, “життєвий віддих” гірських вершин, обрії інтимно-естетичного чару української словесності. Маючи вроджене почуття людського такту, він ніколи нікого індивідуально не повчав, а навпаки, розширюючи горизонти своєї особистості, давав шанс на “підліпшення” всім іншим. Навіть садові ножиці, що йому жартівливо подарували на День народження для того, щоб “позрізати чубки” молодим науковцям, які, можливо, зашвидко “забрунькувалися” в науці, у Професорових руках робили чудо: зникало сухе гіллячко, інше – щепилося, схрещувалося, розвивалося, плекалося у цвітиво, який дозрівав і червоними яблуками котився у ті ж філологічні аудиторії, але з новими асистентами, доцентами, професорами, щепленими “денисюківською мудрістю”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисюк І. Академік з легенди / Іван Денисюк // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн. – Львів, 2005. – Т. 1. – Кн. 2. – С. 381–409.
2. Денисюк І. Магія студентського театру: Спогади / Іван Денисюк // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн. – Львів, 2005. – Т. 1. – Кн. 2. – С. 443–458.
3. Денисюк І. Михайло Рудницький зблизка (до 100-річчя від дня народження) / Іван Денисюк // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн. – Львів, 2005. – Т. 1. – Кн. 2. – С. 434–440.
4. Денисюк І. Мої поліські, мої зелені шкільні роки (учасникам гуртка “Рідний край” у рідних Залісах) / Іван Денисюк // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн. – Львів, 2005. – Т. 1. – Кн. 2. – С. 344–371.
5. Денисюк І. На перехресті часів (замість автобіографії) // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 т., 4 кн. – Львів, 2005. – Т. 1. – Кн. 2. – С. 325–344.
6. Салига Т. Біла троянда любові / Тарас Салига // З його духа печаттю...: Збірник наукових праць на пошану Івана Денисюка. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – Т. 1. – С. 5–8.

Ivan Denysiuk's Spiritual Gravity

Lesia HARASYM

The article dwells upon the spiritual phenom of Ivan Denysiuk – a philologist, researcher, Professor Emeritus of Ivan Franko National University of Lviv – whose 90th birth anniversary was commemorated on December 12, 2014. The article is grounded of the facts of his personal and professional life. A few generations remember Ivan Denysiuk as an unbelievably charismatic and unique personality. Together with his teacher M. Vozniak, the author claims, he was much respected in academia as well as among students charmed by the Professor's wisdom and inexhaustible energy.

Key words: Professor, Ivan Denysiuk, respect, memory, teacher, university, student.

Духовная гравитация Ивана Денисюка

Леся ГАРАСИМ

В статье на основе интересного фактажа с личной и творческой жизни раскрыто духовный феномен Ивана Денисюка – ученого-филолога, заслуженного профессора Львовского национального университета имени Ивана Франко, которому 12 декабря 2014 г. исполнилось бы 90 лет со дня рождения. Будучи неповторимой индивидуальностью и обладая неизмеримым коэффициентом притягательной силы, он глубоко запечатлелся в памяти, воспоминаниях и мифах не одной генерации людей. Как и его учитель М. Возняк, утверждает автор, И. Денисюк имел высокий авторитет и в академической среде, и среди молодежи – студентов и аспирантов, которые находились под благодатным влиянием волшебного поля жизнеутверждающей энергии и мудрости Профессора.

Ключевые слова: профессор, Иван Денисюк, авторитет, память, учитель, университет, ученик.

Стаття надійшла до редколегії 10.11.2014

Прийнята до друку 12.12.2014